Голуб Ілля Русланович,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
освітньо-професійна програма «Облік, аудит та оподаткування»;
науковий керівник:
Нечипорук Наталія Віталіївна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування;
Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ

ОБЛІК НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ У КОНТЕКСТІ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ І ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У сучасних умовах воєнних викликів і майбутнього повоєнного відновлення України нематеріальні активи набувають особливої стратегічної ваги як ключовий ресурс економічного та інноваційного зростання. Поступово вони виходять на перший план серед чинників розвитку національної економіки, забезпечуючи не лише фінансову стабільність, але й технологічну, наукову та культурну модернізацію суспільства. В епоху глобальної конкуренції, цифровізації та інтеграції України до європейського економічного простору саме нематеріальні активи формують основу інтелектуального капіталу, визначають потенціал інновацій, підвищують ефективність використання ресурсів і сприяють створенню доданої вартості.

У післявоєнний період нематеріальні активи відіграватимуть провідну роль у процесах відбудови економіки, трансформації управлінських моделей, відновлення міжнародних партнерств і підвищення привабливості українських підприємств для інвесторів. Вони стають рушійною силою розвитку креативних індустрій, цифрової економіки, освіти, науки та технологічних інновацій, тобто тих сфер, які формують гуманітарну складову національної стратегії відновлення. Відповідно до НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи», нематеріальні ресурси – це активи, що не мають матеріальної форми, однак можуть бути достовірно ідентифіковані та здатні приносити майбутні економічні вигоди протягом періоду, який перевищує один рік або операційний цикл [1]. До їх складу належать об’єкти інтелектуальної власності (патенти, торговельні марки, авторські права), ліцензії, програмне забезпечення, бази даних, технологічні ноу-хау, комерційні та наукові розробки.

У воєнних умовах та в процесі післявоєнного відновлення облік і оцінка нематеріальних активів набувають нового значення – як інструменту відтворення економічного потенціалу, підвищення прозорості фінансової звітності та інтеграції українського бізнесу до міжнародних ринків. Ведення обліку згідно з міжнародними та національними стандартами фінансової звітності сприяє не лише достовірному відображенню вартості активів, але й

формуванню позитивного іміджу України як держави з відкритою, інноваційно орієнтованою економікою.

В умовах цифрової трансформації та переходу до економіки знань важливим завданням є формування ефективної системи обліку нематеріальних активів, яка забезпечує прозорість, достовірність і порівнянність фінансової інформації. Для цього підприємства мають впроваджувати комплексну систему організації обліку, що охоплює методичні, документальні, аналітичні, контрольні та аудиторські аспекти, узгоджені з вимогами національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та МСФЗ. Основні елементи такої системи наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Основні елементи організації обліку нематеріальних активів на підприємстві

Елемент організації	Зміст та характеристика	Нормативне забезпечення
1. Визначення об’єкта обліку	Ідентифікація нематеріальних активів, що відповідають критеріям визнання: відсутність матеріальної форми, контроль підприємства, очікування майбутніх економічних вигід, достовірна оцінка.	П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»; IAS 38 *Intangible Assets*
2. Первісне визнання	Нематеріальний актив визнається в балансі, якщо існує ймовірність отримання майбутніх вигід і його вартість може бути достовірно визначена.	П(С)БО 8, п. 6–9
3. Оцінка при надходженні	Здійснюється за первісною вартістю, яка залежить від способу отримання: купівля, створення власними силами, безоплатне отримання, обмін, внесок до статутного капіталу.	П(С)БО 8, п. 10–16
4. Документальне оформлення	Застосовуються акти приймання-передачі (НА-1), технічні описи, ліцензійні договори, патенти, сертифікати, свідоцтва.	Наказ Мінфіну України від 22.11.2004 № 732; первинна документація підприємства
5. Синтетичний облік	Ведеться на рахунку 12 «Нематеріальні активи», субрахунки 121–127: права користування природними ресурсами, майном, об’єкти промислової власності, авторські та суміжні права, гудвіл тощо.	План рахунків бухгалтерського обліку, Наказ Мінфіну № 291
6. Аналітичний облік	Забезпечується за видами, місцями використання, джерелами надходження, строками дії прав, первісною та залишковою вартістю.	Облікова політика підприємства
7. Амортизація (знос)	Нараховується протягом строку корисного використання систематично (лінійним або іншим методом). Нематеріальні активи з невизначеним строком не амортизуються, а тестуються на знецінення.	П(С)БО 8, п. 23–25; IAS 36 *Impairment of Assets*
8. Переоцінка та знецінення	За наявності активного ринку допускається переоцінка; при зниженні корисності – відображення збитків від знецінення.	П(С)БО 8, п. 18–22; IAS 38
9. Вибуття активу	Списання здійснюється при продажу, безоплатній передачі, закінченні строку дії прав або втраті економічних вигід.	П(С)БО 8, п. 26–29
10. Розкриття у фінансовій звітності	У балансі (рядок 1000 форми №1) і примітках зазначають первісну, залишкову вартість, суму амортизації, рух активів.	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»

Продовження таблиці 1

11. Внутрішній контроль	Перевірка правильності оформлення правовстановлюючих документів, відповідності критеріям визнання, достовірності оцінки, нарахування амортизації.	Внутрішні положення підприємства, служба внутрішнього аудиту
12. Аудит нематеріальних активів	Оцінка повноти відображення активів, правомірності використання, відповідності П(С)БО та МСФЗ, перевірка реальності залишкової вартості.	Міжнародні стандарти аудиту (МСА 315, 540)

Джерело: сформовано автором на основі [1-6]

Отже, організація обліку нематеріальних активів у сучасних умовах воєнних викликів і післявоєнного відновлення має стратегічне значення для формування інтелектуального потенціалу підприємств і сталого розвитку національної економіки. Комплексний підхід до обліку – від визнання та оцінки до амортизації, переоцінки, вибуття й розкриття у звітності – сприяє підвищенню фінансової прозорості, ефективності управлінських рішень та довіри з боку інвесторів [7].

Раціонально організований облік нематеріальних активів забезпечує не лише достовірність фінансової інформації, а й створює підґрунтя для інноваційного розвитку, цифрової інтеграції та відновлення виробничо-економічного потенціалу України. Використання сучасних інформаційних технологій, автоматизація облікових процесів та удосконалення методики аудиту нематеріальних активів сприятимуть формуванню нової моделі управління знаннями, що відповідає стратегічним пріоритетам повоєнного економічного зростання держави.

Список використаних джерел

1. Міністерство фінансів України. (1999, 18 жовтня). *Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»* (Наказ № 242). Введено в дію з 1 січня 2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99

2. International Accounting Standards Board (IASB). (2023). *IAS 38: Intangible Assets*. In *International Financial Reporting Standards (IFRS)*. London: IFRS Foundation. URL: https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-38-intangible-assets

3. International Accounting Standards Board (IASB). (2023). *IAS 36: Impairment of Assets*. In *International Financial Reporting Standards (IFRS)*. London: IFRS Foundation. URL: https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-36-impairment-of-assets

4. Міністерство фінансів України. (1999, 30 листопада). *План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій* (Наказ № 291). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99

5. Міністерство фінансів України. (2004, 22 листопада). *Типові форми первинних облікових документів з обліку нематеріальних активів* (Наказ № 732). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1579-04

6. Міністерство фінансів України. (2013, 7 лютого). *Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»* (Наказ № 73). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13

7. Бондаренко, Н. М. (2025). Актуальні питання організації обліку нематеріальних активів на підприємстві. URL: https://repo.btu.kharkiv.ua/bitstreams/cbdb92e1-7b1c-440f-8980-5f5b4288e081/download

Даниленко Софія Володимирівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Облік і оподаткування»;
науковий керівник:
Колісник Олена Пилипівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку та аудиту;
Державний податковий університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РЕЗЕРВИ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ У ЗВІТНОСТІ

У сучасних умовах господарювання бухгалтерський облік має не лише відображати фактично здійснені операції, але й враховувати ризики майбутніх витрат і зобов’язань. Саме тому забезпечення та резерви стали одним із найбільш дискусійних інструментів фінансового обліку. Вони покликані забезпечити принцип обачності, але водночас їх застосування породжує значні труднощі як методологічного, так і практичного характеру.

Забезпечення, відповідно до НП(С)БО 11 «Зобов’язання» [2] та МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов’язання та умовні активи» [1], визначаються як зобов’язання з невизначеним терміном або сумою виконання, які виникають унаслідок минулих подій. Прикладами можуть бути витрати на гарантійне обслуговування продукції, ліквідацію наслідків виробничої діяльності чи судові позови. Резерви ж створюються переважно для уточнення оцінки активів – наприклад, резерв сумнівних боргів чи резерв на знецінення запасів. Таким чином, і забезпечення, і резерви спрямовані на більш реалістичне представлення фінансового стану підприємства, що підвищує довіру користувачів до звітності.

Найгострішою проблемою їх формування є суб’єктивність оцінки. У більшості випадків підприємство не має точної інформації про майбутні витрати, тому змушене спиратися на припущення, експертні прогнози та попередній